

KANSAN ARKISTON STRATEGIA 2021–2025

Kaiken kansan arkisto

Kansan Arkiston strategia 2021–2025 kirjaa arkiston tavoitteita sekä suuntaa toimintaa niiden saavuttamiseksi.

1. ARVOT

Kansan Arkisto noudattaa arkistoalan ja tutkimusyhteisön ammattieettisiä periaatteita. Arvojamme ovat avoimuus, asiakaslähtöisyys, tasa-arvoisuus ja asiantuntemus.

2. TEHTÄVÄ JA ROOLI

Kansan Arkiston tehtävänä on hankkia, säilyttää pysyvästi ja tarjota tiedontarvitsijoiden käyttöön oman hankintapolitiikkansa mukainen kulttuurihistoriallisesti merkittävä arkistoaineisto. Arkistossa aineistoja käsitellään kulttuuriperinnön säilyttämistä varten yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa. Arkisto palvelee aineistonkäyttäjien lisäksi luovuttajia sekä edistää työväenhistorian ja kulttuurin tutkimusta tekemällä yhteistyötä muiden alan toimijoiden kanssa.

Kansan Arkisto on osa arkisto- ja muistiorganisaatiokenttää, jossa kansallisen hankintapolitiikan avulla turvataan arvokkaan ja monipuolisen kulttuuriperinnön säilyminen tulevaisuuteen. Vuonna 1945 perustetun arkiston toimialue on vuosikymmenten varrella laajentunut. Arkistoon hankitaan ja otetaan vastaan työväen- ja kansalaisjärjestöjen arkistoja, henkilöiden sekä erilaisten liikkeiden ja yhteisöjen aineistoja.

Arkiston keskeisiä luovuttajasidosryhmiä ja yhteistyötahoja ovat Vasemmistoliitto jäsenjärjestöineen, Rakennusliitto ja Suomen Elintarviketyöläisten Liitto sekä muut kansalaisjärjestöt ja niiden toimijat. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat Kansallisarkisto, yksityisarkistot sekä työväenmuistiorganisaatiot. Kansan Arkisto on aktiivisesti mukana arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteistyöverkostoissa myös kansainvälisesti, erityisesti pohjoismaisella tasolla. Arkistosektorin viitearkkitehtuuri on luotu yhdessä ohjaamaan toimintaa. Sidosryhmäyhteistyötä tehdään lisäksi tiedemaailman ja tutkijoiden kanssa.

Kansan Arkiston palvelujen käyttäjiä ovat tieteellisen ja muun historiallisen tutkimuksen tekijät, opiskelijat, media sekä alan harrastajat.

Aineistoa kootaan valtakunnallisella, maakunnallisella ja paikallisella sekä kansainvälisellä tasolla. Toiminnan piiriin kuuluvat paperiasiakirjojen lisäksi monenlaiset erityisaineistot sekä yhä enenevässä määrin sähköisessä muodossa olevat asiakirjat.

3. VAHVUUDET

Aineisto

Kansan Arkistossa oli vuonna 2019 noin 4500 hyllymetriä monipuolista aineistoa. Arkistossa on runsaasti erityisaineistoja kuten valokuvia, äänitteitä, julisteita ja taidetta. Aineistojen järjestäminen toteutetaan priorisointisuunnitelman mukaan. Suunnitelmassa on huomioitu aineiston tutkimuksellinen arvo, käyttörajoitukset ja kunto. Järjestämisresursseja

suunnataan tutkimuksen kannalta kiinnostaviin, ajankohtaisiin tai tuhoutumisvaarassa oleviin aineistoihin.

Henkilökunta

Osaava ja hyvinvoiva henkilökunta on arkiston tärkein voimavara. Arkistoaineiston määrä on moninkertaistunut, toiminta monipuolistunut ja maailma digitalisoitunut. Henkilökunnan määrä ei ole lisääntynyt samassa suhteessa. Työssä tarvitaan historiantuntemusta sekä arkisto-, informaatio- ja IT-alan että asiakaspalvelun asiantuntemusta. Osaamista kehitetään erityisesti sähköisten aineistojen asettamia vaatimuksia huomioiden. Henkilökunnalla on soveltuva arkisto- ja korkeakoulutus.

Henkilökunnan jaksamiseen panostetaan avoimuudella, kouluttautumista tukemalla ja työhyvinvoinnista huolehtimisella. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia vahvistetaan työyhteisössä.

Asiakaspalvelu

Kansan Arkiston vahvuutena on asiakaslähtöisyys eli asiakkaiden tiedontarpeisiin paneutuva asiakaspalvelu. Hyvän asiakaspalvelun lähtökohta on kokoelmien syvälinen tuntemus. Tutkijoille ja keskeisille sidosryhmille osoitetuilla asiakastytyväisyyskyselyillä selvitetään, kuinka hyvin tehtävässä on onnistuttu ja missä on vielä parannettavaa.

Arkisto palvelee niin paikan päällä kuin verkossakin. Kansan Arkisto on mukana arkistojen yhteisessä hakemistopalveluhanke Ahaassa, josta asiakkaiden tiedonhaku tapahtuu muistiorganisaatioiden yhteisen Finna.fi-palvelun kautta. Arkiston aineistojen metatiedot sekä digitoidut kuvat löytyvät Finnasta lainsäädännön sallimassa laajuudessa. Strategiakaudella ratkaistaan, miten digitaaliset aineistot jaetaan tutkijoille.

4. TOIMINTAYMPÄRISTÖN HAASTEET JA NIIHIN VASTAAMINEN

Toimintaympäristön suurimmat haasteet liittyvät rahoituksen riittävyyteen. Valtionavun osuus on ollut vuosittain lähes 80 prosenttia arkistotoimen kokonaiskustannuksista. Omarahoitusta tulee kasvattaa. Ratkaisuja haetaan arkisto- ja muistiorganisaatiokentän yhteishankkeista, etenkin tietojärjestelmä- ja tilaratkaisujen osalta. Erityisesti yksityisten keskusarkistojen kanssa tehdään tiivistettyä yhteistyötä.

Yksityisarkistojen hankinta ja käsittely vaativat arkistolta suuren työpanoksen. Järjestöillä ja yksityishenkilöillä ei ole lakiin perustuvaa velvoitetta luovuttaa aineistojaan arkistoon. Luottamuksellisten suhteiden luominen järjestökenttään ja sen toimijoihin on ensiarvoisen tärkeää ja vaatii jatkuvaa työtä.

Arkiston tehtävänä on tarjota tutkijoille mahdollisimman ehyt, olennaiseen keskittyvä ja asiakirjojen alkuperäistä käyttöä vastaava kokonaisuus, johon on helppo tutustua ja joka tarjoaa vastauksia tutkijoiden kysymyksiin. Kansan Arkisto edistää tieteellistä tutkimusta tutkijoiden kanssa tehtävän yhteistyön kautta.

Järjestöjä kannustetaan aktiivisesti mukaan arkistointiin. Aineistojen sisällöistä paras asiantuntemus löytyy luovuttajaorganisaatioista ja sitä hyödynnetään entistä enemmän. Järjestöjen sitouttaminen edellyttää tiedotus- ja koulutustoiminnan lisäämistä.

Kehitetään yhteistyöprojekteja, kampanjoita ja uusia menetelmiä arkistoaineistojen ja muistitiedon keräämiseksi, tallentamiseksi ja järjestämiseksi.

Kansan Arkiston tallennusvastuulla on runsaasti järjestöjä, joiden toiminta on joko passiivivaiheessa tai kokonaan lakannut. Jotta tällaisetkin aineistot saadaan talteen, on arkiston toimittava aktiivisesti. Arvioinnissa on huomioitava, että sen hetkistä resurssikysymystä tärkeämpää on turvata ”kansan arkistojen” säilyminen.

Arkistoon vastaanotettavan aineiston tulee olla käyttökelpoista ja pysyvästi säilyvää. Erityisesti sähköisen aineiston osalta korostetaan luovuttajien vastuuta omiin aineistoihinsa. Edellisen strategiakauden aikana laadittiin Yksityiset keskusarkistot ry:n ohjeistus sähköiseen arkistointiin. Sähköisen ja analogisen aineiston ohjeita pidetään ajan tasalla.

Hyvä arkistointi ei toimi päätearkistoon ulkoistettuna toimintona vaan koko asiakirjan elinkaari vaikuttaa säilyttämiseen, olipa kyse paperisesta tai sähköisestä aineistosta.

Arkiston käyttäjäkuntaa laajennetaan arkistopedagogisella toiminnalla esittelemällä arkistoaineistoja verkossa. Näin edistetään työväenhistorian ja -kulttuurin tuntemusta.

Aineistojen säilytys

Aineistojen säilyvyyden turvaaminen vaatii kunnollisia tiloja. Resurssien puitteissa parannetaan makasiinien olosuhteita vastaamaan paremmin pysyvän säilytyksen edellytyksiä. (Parannuksia haetaan ilmanvaihtoon ja lämpötilan säätelyyn nykyistä paremmin.) Toimitilojen tehokasta käyttöä edistetään kumppanuuksilla muiden arkistotoimijoiden kanssa.

Kansan Arkisto toimii vuokratiloissa. Tutkijapalvelu ja yksi makasiini sijaitsevat Helsingin Hakaniemessä. Lisäksi Herttoniemessä on vuokrattuna 715 m² etämakasiini, jonka vuokrasopimusta pyritään jatkamaan vuoden 2023 jälkeen. Tiloja on kaikkiaan 1312 m², joista päätoimipaikassa 597 m². Tutkijapalvelulle on erillinen tila.

Digitaalinen toimintaympäristö

Luovutettava aineisto digitalisoituu vauhdilla. Syntysähköiset asiakirjat ja erityisaineistot muuttavat arkistotyötä. Sähköistä aineistoa ei voi ottaa vastaan kuten perinteistä arkistoaineistoa. Vastaanoton ongelmia ovat puutteelliset metatiedot, liian pienet tiedostokoot sekä vanhentuneet tallennusformaattit ja -alustat. Sähköisen aineiston vastaanottamiseen ei ole toistaiseksi kustannustehokasta tapaa. Arkisto on mukana selvittämässä mahdollisuutta arkistojen yhteiskäyttöisen järjestelmän luomiseen.

Aineistojen tarjoaminen verkon kautta on palvelumuoto, jota aineistojen käyttäjät edellyttävät ja odottavat. Tällä hetkellä verkon kautta tarjotaan lähinnä kuvia. Digitaalisessa palvelutarjonnassa on huomioitava aineiston kuvailuun liittyvät seikat yhdessä erilaisten teknisten vaatimusten kanssa, sekä tekijänoikeuteen ja tietosuojalainsäädäntöön liittyvät rajoitukset.

Uudenlaisiin tutkimuskysymyksiin ja tiedonhallintaan vastaaminen edellyttää tiedon kuvailua entistä systemaattisemmin ja yhdenmukaisemmin. Uudistunut arkistokuvailukäytäntö on käytössä arkistojen yhteisessä Ahaa-hakemistopalvelussa. Ahaa-palvelu korvaa Kansan Arkiston vanhat tietokannat, joiden data migroidaan soveltuvin osin. Asiakaspalvelujärjestelmä ja digitaaliarkisto jäävät Ahaan ulkopuolelle ja niiden korvaaminen toteutetaan muulla tavoin yhteistyössä arkistokentän kanssa.

Ahaa hyödyntää OKM:n rahoituksella kehitettyjä yhteisiä ontologiapalveluita ja sen asiakaskäyttöliittymänä tulee toimimaan arkistoaineiston tarpeita vastaamaan räätälöity Finna. Finna mahdollistaa tiedonhaun kaikkien mukana olevien perinneorganisaatioiden aineistoista yhdellä haulla. Uusi kuvailukäytäntö ja -ympäristö parantavat tiedonhallintaa, mutta vaativat etenkin siirtymävaiheessa opettelua. Ahaa-palvelun omistaa Kansallisarkisto. Ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa asiakaskonsortio, jonka toimintaan Kansan Arkisto osallistuu. Ahaa otettiin käyttöön Kansan Arkistossa vuonna 2020. Ahaa-jälkimigraatio työ sekä henkilö- ja äänitetietokantojen migraatio toteutetaan strategiakaudella. Arkisto osallistuu työpanoksellaan Ahaa-kehittämiseen erilaisissa työryhmissä.

Arkisto turvaa Pitkäaikaissäilytys-palvelun (PAS) avulla sähköisen arkistoaineiston pitkäaikaissäilyvyyden. OKM:n rahoittamassa hankkeessa on luotu keskitetty säilytysratkaisu, joka on tarkoitettu arkistojen, kirjastojen ja museoiden digitaalisille kulttuuriperintöaineistoille (kuten asiakirjoille, valokuville, audiovisuaaliselle aineistolle, multimedialle, metatiedoille ja julkaisuille).

Digitointi ja digitaalinen palvelutarjonta vaativat onnistuakseen suunnitelmallisuutta, jatkuvia laite- ja ohjelmainvestointeja, konversioita ja ohjelmointitaitoja.

Erityisaineistot

Digitoidut valokuvat metatietoineen ovat Collecte-tietokannassa ja sitä kautta Finnan piirissä. Kuvapalvelutoimintaa kehitetään Collecte-konsortion puitteissa Paljokuvakauppahankkeen kautta. Collecte sisältää arkiston digitoidun kuva- ja julisteaineiston, osan arkiston käsikirjaston luettelointia sekä osan taide- ja merkkikokoelmaa.

Finnan lisäksi Arjenhistoria-portaali mahdollistaa kuvien selaamisen ja tilaamisen verkon kautta. Portaalia kehitetään myös joukkoistamisen keinoin tapahtuvaan tiedonkeruuseen.

Kansan Arkiston äänitekokoelman pelastusdigitointia jatketaan. Äänitekokoelma sisältää kaiken audiovisuaalisen aineiston, kuten videot. Laitteiden ja ohjelmistojen uusiminen sekä vanhojen äänitteiden digitointi ovat käytettävyyden ja säilyvyyden edellytyksiä. Ääniteaineistoja digitoidaan tekijänoikeuksien puitteissa projektiluontoisesti. Digitointiin haetaan ulkopuolista rahoitusta. Äänitteiden hakujärjestelmän uusiminen on välttämätöntä aineistojen käytettävyyden ja palvelujen parantamiseksi. Ahaan ja Collecten soveltuvuutta äänitetietokannan luettelointijärjestelmäksi selvitetään. Suunnittelussa huomioidaan käyttöliittymänä toimiva Finna. On huomioitava myös digitaalisten äänitteiden tarjoamiseen liittyvät lainsäädännölliset ratkaisut ja palvelintoteutukset.

Tiedotus- ja julkaisutoiminta

Ajankohtaisista asioista viestitään kotisivuilla, Facebookissa, Instagramissa, Twitterissä ja postituslistoilla. Sosiaalisen median tiedottamista tehostetaan edelleen ja laaditaan sisältöjä merkkivuodet huomioiden. Somen tarkoituksenmukaisella käytöllä saavutetaan uutta ja

laajempaa asiakaskuntaa. Some-viestinnän näkyvyyttä seurataan. Myös arkiston www-sivujen saavutettavuutta parannetaan.

Kansan Arkisto toteuttaa järjestöjen ohjausta, neuvontaa ja koulutusta sekä paikan päällä että etänä. Selvitetään arkistoa lähellä olevien sivistysjärjestöjen halukkuutta koulutusyhteistyöhön.

Kansan Arkisto julkaisee Työväentutkimus Vuosikirjaa yhdessä Työväen Arkiston, Työväenliikkeen kirjaston, Työväenmuseo Werstaan ja Työväen Historian ja Perinteen Tutkimuksen Seuran kanssa. Lehti ilmestyy kerran vuodessa teemanumerona, jossa esitellään työväenhistorian, -perinteen ja -kulttuurin uusinta tutkimusta sekä alan laitosten toimintaa.

Tulevaisuus

Tulevaisuuden visiossa arkistolla on vakaa rahoitus, joka turvaa sen pitkäjänteisen toiminnan. Arkistolla on pysyvään säilyttämiseen soveltuvat toimitilat ja toimivat tietojärjestelmät yhteistyössä muiden arkistotoimijoiden kanssa. Arkiston oma palvelininfrastruktuuri sekä digitaalisen aineiston säilyttäminen ja jakelu on taattu.

Arkisto on kansallisesti tunnettu toimija, johon luotetaan. Arkisto vastaa omalta osaltaan menneisyyden moninaisuuden säilymisestä tulevaisuuteen – merkittävän kulttuurihistoriallisen aineiston talteenotosta, säilyttämisestä ja käytettävyydestä.

Arkistolla on laaja, monipuolinen ja kattava lähdeaineisto omalta vastuualueeltaan. Arkisto tarjoaa tietoa etsiville lähdeaineistoa, joka rikastuttaa ja haastaa viranomaisaineistoja. Arkistolla on sähköinen, asiakaspalvelua edistävä asianhallintajärjestelmä. Henkilökunnan valmiuksia jatkuvaan digitaaliseen muutokseen päivitetään aktiivisesti.

Kansalaisten arkistotietoisuus on lisääntynyt. Kirjastojen ja museoiden ohella arkistot ovat osa kansallista muistia. Arkiston käytön kynnys on madaltunut ja Kansan Arkistosta on tullut kaiken kansan arkisto.

Hyväksytty YAS:n hallintoneuvoston kokouksessa 12.4.2021.